Олександра Патряк
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ЕТИЧНІ ВИМІРИ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Світ стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, які проникають у всі сфери життя. Це призводить до трансформації операційних процесів, бізнес-моделей, продуктів і послуг, а також культури організацій. Цифрова трансформація впливає на економічну, політичну, соціальну та культурну сфери.

За даними агентства We Are Social та сервісу Hootsuite у світі налічувалося понад 5,31 млрд. унікальних мобільних користувачів (це 67% всього населення Землі), світова аудиторія інтернету становила 4,95 млрд. осіб, у соціальних мережах було зареєстровано 4,62 млрд. користувачів (58,4% населення планети) [1]. Такий рівень залученості світового суспільства в цифрове середовище свідчить про глобальний характер інформатизації та цифровізації.

Швидкий розвиток штучного інтелекту, аналітики великих даних, Інтернету речей, хмарних обчислень та інших передових технологій відкриває нові горизонти для інновацій, ефективності та зростання. Вони можуть докорінно змінити способи ведення бізнесу, навчання, охорони здоров'я та взаємодії людей. Так, розвиток електронної комерції призвів до зростання попиту на роботу в цифровому маркетингу, веб-розробці та кібербезпеці [2], натомість зростання штучного інтелекту та машинного навчання створило нові посади в аналітиці даних і науці про дані.

О.Ю. Гусєва та С.В. Легомінова, відзначають: «діджиталізація формує плато конкурентних переваг підприємства: високий рівень конкурентоздатності; спрощення роботи з масивом інформації; економію коштів; лояльність клієнтів; позитивне ставлення до іміджу підприємства» [3].

Незважаючи на численні переваги, цифрова трансформація також породжує низку етичних та соціальних викликів, які потребують ретельного розгляду та управління. Питання конфіденційності даних, безпеки, впливу на ринок праці, цифрової нерівності та зміни культурних цінностей викликають занепокоєння. Тому важливо критично оцінити етичні та соціальні виміри цифрової трансформації, щоб сформувати баланс між технологічним прогресом та забезпеченням добробуту людини.

Одним із найбільших етичних питань цифрової трансформації є захист приватного життя та конфіденційність особистих даних. Із зростанням використання цифрових технологій величезні обсяги інформації про людей збираються та обробляються різними організаціями. Хоча ці дані можуть використовуватися для надання кращих послуг та покращення користувацького досвіду, існують ризики порушення приватності та зловживання конфіденційною інформацією. Відповідна нормативна база та практики забезпечення конфіденційності даних є вкрай необхідними. Безпека також є серйозним викликом із зростанням кіберзагроз. Хакерські атаки, крадіжки даних

та інші кібер-інциденти можуть завдати значної шкоди бізнесу, державним установам і окремим громадянам. Забезпечення безпеки цифрових систем, захист критичної інфраструктури та підвищення обізнаності користувачів мають першочергове значення. Розвиток штучного інтелекту та автоматизації породжує етичні питання щодо передбачуваності, прозорості та підзвітності. Проблема полягає у тому, що штучний інтелект може виконувати певні дії, але відповідальність за виконання таких дій не визначена. Це породжує спектр етичних проблем [4;5], адже якщо штучний інтелект нестиме відповідальність за свої дії, це підтверджуватиме його суб'єктність. В такому випадку, штучний інтелект повинен мати свої права та обов'язки, які мають бути конкретно визначені. Системи штучного інтелекту можуть приймати рішення, що суттєво впливають на людей, тому важливо, щоб ці рішення були зрозумілими та неупередженими.

Окремі нові технології, наприклад, системи розпізнавання облич, також становлять етичну дилему. Хоча такі системи можуть допомагати у правоохоронній діяльності, вони також можуть порушувати права людини та сприяти масовому спостереженню. Нарешті, цифрова нерівність та нерівноправний доступ до цифрових технологій є ще одним викликом. Існують групи населення, які через економічні, освітні чи географічні бар'єри не мають можливості повною мірою користуватися перевагами цифрових технологій, що створює цифровий розрив.

Проаналізуємо соціальні наслідки цифрової трансформації:

Вплив на ринок праці та зміна потрібних навичок. Автоматизація та штучний інтелект можуть замінити багато рутинних робочих місць, що призведе до зростання безробіття в певних галузях. Водночас зростатиме попит на нові професії, пов'язані з цифровими технологіями, такі як аналітики даних, розробники програмного забезпечення тощо. Це вимагатиме від працівників постійного навчання та перекваліфікації для набуття відповідних навичок.

Соціальна ізоляція та залежність від цифрових технологій. Надмірне використання гаджетів, соціальних мереж та онлайн-сервісів може призвести до зменшення безпосереднього людського спілкування, соціальної ізоляції та проблем із психічним здоров'ям. Крім того, може виникнути залежність від цифрових пристроїв та сервісів.

Зміна моделей комунікації та взаємодії. Соціальні медіа, месенджери та онлайн-платформи змінюють способи комунікації між людьми. Комунікація стає більш опосередкованою і асинхронною. Це може вплинути на якість спілкування та навички міжособистісної взаємодії.

Вплив на демократію та поширення дезінформації. З одного боку, цифрові технології сприяють поширенню інформації та залученню громадян до політичних процесів. Проте вони також можуть бути інструментом маніпуляцій, пропаганди та поширення дезінформації з метою впливу на суспільну думку.

Культурні зміни та трансформація цінностей. Цифрові технології змінюють спосіб життя людей, їхні звички, поведінку та цінності. Виникають нові форми культури, такі як кіберкультура, інтернет-меми тощо. Змінюються і традиційні культурні практики - способи навчання, дозвілля, споживання.

Отже, поряд з величезним потенціалом використання технологій для покращення життя, потрібно ретельно керувати його розвитком та впровадженням, для максимізації переваг та мінімізації ризиків. Це вимагатиме глобального співробітництва, відповідальної політики, етичних підходів та підготовки громадян до реалій цифрового світу. Необхідні регулювання, етичні рамки, навчання кадрів та активне залучення всього суспільства для безпечної та інклюзивної цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Digital 2022 Global Overview Report. 2022. URL: https://wearesocial.com/cn/wp-content/uploads/sites/8/2022/01/DataReportal-GDR002-20220126-Digital-2022-Global-Overview-Report-Essentials-v02.pdf
2. Червона О. Ю. Тенденції розвитку електронної комерції. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2020. № 39, 65-68.
3. Гусєва О. Ю. та Легомінова С. В., 2018. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес,* № 1, С. 33-39.
4. Kazim E., Hanna R.A. Philosophicalfoundationsfordigitalethicsand AI Ethics: a dignitarianapproach. AI andEthics. 2021. 1(9), pp. 1-19. DOI:10.1007/s43681-021-00040-9
5. Kazim E., Koshiyama A.S. A high-leveloverviewof AI ethics. CellPress. 2021. Patterns 2. DOI: https://doi.org/10.1016/j.patter.2021.100314

Ольга Лужецька
кандидат філологічних наук, доцент,
директор Навчально-наукового центру з вивчення іноземних мов,
Західноукраїнський національний університет

ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ГАРАНТІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ

Актуальність проблеми. З 24 лютого 2022 року сфера освіти в Україні, як і решта сфер суспільного життя, зазнала суттєвих змін в умовах воєнного стану. Одна частина учасників освітнього процесу продовжує здобувати освіту на всіх рівнях і далі в Україні, але за нових умов, інша вимушено перемістилася в межах нашої країни або за кордон, у зв'язку з веденням бойових дій та тимчасової окупації окремих територій, потребуючи як державної, так і міжнародної підтримки для забезпечення безперервності здобуття освіти.

До сьогодні діючий воєнний стан в Україні унеможливлює організацію освітнього процесу для здобувачів усіх рівнів освіти, передусім дошкільної, базової та повної загальної середньої освіти, у звичному форматі. Більшість вітчизняних закладів освіти змушені змінити очну форму навчання на дистанційну або змішану. Значно збільшилася кількість дітей, які надали перевагу сімейній формі навчання. Все більшого значення набуває й екстернат, тобто самостійне опанування загальноосвітніх програм базової та повної